

והרי אי כחו הוא תיזיל לעיל [תלך האבן למעלה] ולא לצדדין, שהרי כלפי מעלה זרקו ולא לצדדין –

אמר ליה רב פפא למר בר רב אשי: (1) ואי לאו כחו הוא, כדברין, אם כן תיזיל לתחת [תפול כנגדה]! ?

אלא כח כחוש הוא, כלומר: אינו כחו חזק, אלא קצת כחו יש כאן, ומה שלא הלכה למעלה משום שכלה כח חוזק הזריקה והאבן חוזרת לארץ, אבל עדיין הולכת היא ממקצת כחו. (2)

תנו רבנן:

הכוהו לאדם עשרה בני אדם בעשרה מקלות, ומת:

בין שהכוהו כל העשרה בבת אחת, בין שהכוהו בזה אחר זה, הרי כולם פטורין.

רבי יהודה בן בתירא אומר:

בזה אחר זה, האחרון חייב, ואף שהיכוהו הראשונים מכות שיש בהם כדי להמית, ומפני שקירב האחרון את מיתתו.

אמר פירש רבי יוחנן:

ושניהם רבנן ורבי יהודה בן בתירא – מקרא אחד דרשו: דכתיב [ויקרא כד יז]: "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת"; וכך דרשו כל אחד מהם:

רבנן סברי: "כל נפש", ללמד שאינו חייב עד דאיכא "כל נפש", וכיון שמתחילה סייעו הראשונים בהריגתו, אין זה הכאת "כל נפש" במכתו של האחרון.

ורבי יהודה בן בתירא סבר: "כל נפש", ללמד הוא בא: אפילו אם לא היכה אלא כל דהוא נפש, הרי מות יומת.

אמר רבא:

הכל מודים בהורג את האדם שהוא טריפה, וכגון ניקב הוושט או ניקב קרום המוח, שהוא פטור, כי מאחר שניכרים חתיכת סימנים שלו, "גברא קטילא" הוא, ואין חייבים עליו.

והכל מודים בגוסס בידי שמים ובא אחר והרגו, שהוא חייב, שהרי לא נעשה בו מעשה תחילה.

לא נחלקו:

אלא בגוסס בידי אדם, וכגון זה שקרוב הוא למות מחמת המכות, אבל לא נעשה טריפה

רמה" מפרש, שלא חזרה האבן לצדדים, אלא שכדרך עלייתה נטתה לצדדים, וכך פירש:

אמר רב פפא: זרק צרור למעלה, והלכה לצדדין דרך עלייתה, שלא עלתה למעלה למקום שנתכוון לזרקה בכיוון, אלא נטתה לצדדין והרגה, חייב; והוא דאתרו ביה. אמר ליה רב שימי בר אשי לרבינא: מאי טעמא? אמר ליה: משום דכחו הוא. ואקשי ליה: אי כחו

1. כן פירש הרש"ש, ודלא כמשמעות דברי המהר"ם שבתוספות יום טוב פרק ב דפרה משנה ב; וכדבריו מבואר ב"יד רמה" [ראה הערה 2], ושם מבואר עוד, שמר בר רב אשי שאל: מאי טעמא, ורב פפא ענה לו משום שכחו הוא.

2. הסוגיא נתבארה על פי רש"י; אבל ב"יד

על ידם. (3)

מר — רבנן — מדמי ליה לטריפה, וכשם שההורג את הטריפה פטור, כך ההורג את זה הרי הוא פטור.

ומר — רבי יהודה בן בתירא — מדמי ליה לגוסס בידי שמים, שההורגו חייב עליו.

ומפרשינן: מאן דמדמי ליה לטריפה, מאי טעמא לא מדמי ליה לגוסס בידי שמים [למה מדמה הוא לטריפה יותר מלגוסס]?!?

משום דגוסס בידי שמים לא איתעביד ביה מעשה [לא נעשה בו מעשה], האי —

שהכוהו הראשונים — איתעביד ביה מעשה [נעשה בו מעשה].

מוסיפה הגמרא לפרש: ומאן דמדמי ליה לגוסס בידי שמים, מאי טעמא לא מדמי ליה לטריפה!?

משום דטריפה מחתכי סימנים שלו, (4) אבל הא לא מחתכי סימנים.

תני תנא קמיה דרב ששת:

כתיב: "ואיש כי יכה כל נפש אדם, מות יומת", לכך נאמר "כל נפש": להביא המכה את חברו ואין בו כדי להמיתו, ושוב בא

תיזיל לעיל?! דהא איהו כי איכוון, למיזרקה לעיל הוא דאיכוון. ואהדר ליה: אי לאו כחו הוא, אמאי אזלא לצדדין, כיון דאמרת דהאי דאזלא לצדדין משום דכלי ליה כוחו לגמרי הוא, הכי תיזיל לתחת, כלומר: תיחות לתחת כדרך כל דבר כבד שעומד באויר, שכיון שכלה הכח שהוא מעמידו, הוא נופל תחתיו ואינו נוטה לכאן ולכאן.

ואסיקנא: אלא כח כחוש הוא ואמטו להכי אזיל לצדדין ולא אזיל לעיל, ומכל מקום כיון דכחו הוא, חייב.

3. הקשו התוספות: תימה, אותו שעשאו גוסס אמאי פטור, הא רוב גוססין למיתה, ואמרינן בריש בן סורר דהולכין בדיני נפשות אחר הרוב, והמכה חבירו ואמדהו למיתה ומת, מי לא מיחייב?! והא נמי אמוד למיתה הוא [משום דרוב גוססין למיתה]?! וראה במהרש"א תוספת ביאור בקושייתם.

ויש לומר, דכיון שהקילה עליו תורה [אפילו במי שאמדהו למיתה] שחובשין אותו [את המכה לראות אם ימות המוכה מאותה מכה] כדאמרינן בסמוך [במשנה ובסוגיא הבאה], ואף

על פי שאמדהו למיתה, אין הורגין אותו כל זמן שהוא חי, וזימנין נמי דאומדין למיתה וחי אף על גב דרובא מייתי, הילכך כיון שבא אחר והרגו, פטור; ותדע, דהא אשכחן גוסס בידי שמים דנחשב כחי כדי לחייב את ההורגו, אף על גב דרוב גוססין למיתה, הילכך אין לתמוה בגוסס בידי אדם, אם נחשבנו כחי, לפטור מי שעשאו גוסס; [וראה ברש"ש תוספת ביאור בדברי התוספות. והנה למדנו מדברי התוספות, שחבישה קולא היא, ויש לתמוה, דלקמן בסוגיא מבואר, שחכמים לומדים דין חבישה ממה שאמר הכתוב במכה את חברו "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה", ומשמע עד עכשיו לא היה נקי כי חבשוהו, ומקשה הגמרא על רבי נחמיה שהוא דורש מפסוק זה ענין אחר "חבישה מנא ליה"?! ומיישבת הגמרא שהוא לומד דין זה ממקושש שחבשוהו לידע מה יעשה לו, וממגדף שחבשוהו לידע מה יעשה לו; ויש לתמוה: הרי משם לא למדנו את הקולא שאמרו התוספות?!].

4. פירש ב"ד רמה: מיחתכי סימניה ושט או קנה, וחד אנפא מסימני טריפה נקט; ואית

אחר והמיתו, שהוא חייב.

ומקשינן: אם הכהו הראשון מכה שאין בו כדי להמית, הרי פשיטא שחייב השני שהמיתו?!?

אלא כך תשנה:

להביא המכה את חבירו ויש בו כדי להמית, ובא אחר והמיתו שהוא חייב, וסתמא דברייתא זו כרבי יהודה בן בתירא המחייב את האחרון שהיכה אחר שהכוהו הראשונים מכות שיש בהם כדי להמית, ומשום דדריש "כל נפש" לרבות כל שהוא נפש.

אמר רבא:

החורג את הטריפה, הרי זה פטור, ומשום ד"גברא קטילא" קטל, וכדלעיל.

וטריפה שהרג:

אם בפני בית דין הרג ולא הוצרכו לעדים, הרי זה חייב.⁽⁵⁾

אבל אם שלא בפני בית דין הרג, אלא שהעידו עליו עדים שהרג, הרי זה פטור.

כתיב [דברים יט טז]: "כי יקום עד חמס באיש לענות בו סרה. ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' לפני הכהנים והשופטים אשר יהיו בימים ההם. ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד שקרענה באחיו. ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, ובערת הרע מקרבך"; ולמדו חכמים: עדות שאתה יכול להזימה ולקיים בהם "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" הוי עדות, אבל עדות שאי אתה יכול להזימה אינה עדות.

שואלת הגמרא: אם בפני בית דין הרג, חייב; מאי טעמא?⁽⁶⁾

"טורי אבן" שם, ו"קובץ שעורים" חלק ב סימן לט, הואיל וטריפה הוא אין חוששין כל כך להצלתו, ולתירוץ זה כיון הרש"ש, ולא עוד, אלא שזה צורך שעה על כל פנים, שאם לא ייהרג אף לפני בית דין ירגיל עצמו בכך.

והרמב"ן במכות יב א כתב אף הוא כתירוץ זה של המאירי וז"ל: איכא למימר שאני התם, דכיון דאי אפשר לבוא לפני בית דין אחר, נידון בזה משום "ובערת הרע מקרבך", והכי מפורש התם בגמרא; כוונתו, שלכך הביאה הגמרא כאן את הטעם ד"ובערת הרע מקרבך"; וראה הערה 7.

6. יש שאין גורסים "מאי טעמא"; ולשון הגמרא מתפרש יותר ללא "מאי טעמא", והכל הוא דרך פירוש: [זו ששנינו] בפני בית דין חייב, [הוא משום] דכתיב "ובערת הרע מקרבך"; [וזו]

דאמרי: "מיחתי סימניה" חיותיה [וראה לשון רש"י], וידיע דלא חי, האי לא מיחתי סימני, כלומר: לא נראו בו סימני טריפה, ואפשר דחי, דהא ליכא למאן דאמר דכל גוסס למיתה, אלא "רוב גוססין למיתה", מכלל דאיכא מיעוטא דחי.

5. כתבו התוספות, דהכא במאי עסקינן כשראוהו ביום, דאז אמרינן "לא תהא שמיעה גדולה מראיה", אבל כשראוהו בלילה צריך עדות, כדמוכח בהחובל [בבא קמא צ ב], וכיון שצריך עדות, בעינן עדות שאתה יכול להזימה. והמאירי הוסיף: ואף על פי שמכיון שראו, אין רואים לו עוד זכות, [פירוש: דבראש השנה כו א מבואר, דמשום "ושפטו העדה והצילו העדה", הרי שסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש, אין יכולים לדון, כי מאחר שראו אותו הורג, אין הם יכולים למצוא לו זכות; וראה

משום דכתיב "ובערת הרע מקרבך".⁽⁷⁾

אבל אם שלא בפני בית דין אלא על פי עדים הרג, הרי זה פטור, ומשום דהויא לה עדות זו עדות שאי אתה יכול להזימה, שהרי אם יוזמו לא יתחייבו כיון שבאו להרוג את הטריפה, וכל עדות שאי אתה יכול להזימה, לא שמה עדות.

ואמר עוד רבא דין כעין זה לענין טריפה שרבע את הזכר:

הרובע את הזכר שהוא טריפה הרי זה חייב.

אבל טריפה שרבע את הזכר:

אם בפני בית דין רבע, הרי זה חייב; ואם שלא בפני בית דין רבע, אלא עדים העידו עליו, הרי זה פטור.

ומפרשינן טעמא:

אם בפני בית דין רבע, הרי זה חייב, משום דכתיב "ובערת הרע מקרבך".

ואם שלא בפני בית דין רבע, הרי זה פטור;

[ששינינו] שלא בפני בית דין פטור, [הוא משום] דהוה לה ....

ראויה להזמה, כי הם הרי באו לחייב אדם החייב מיתה?!

ותירצו: דהכא מיירי כגון דהך עבירה שניה עבר בפני בית דין, דאפילו בעדות שאי אתה יכול להזימה מחייבין ליה בטריפה משום "ובערת הרע"; והנה כדברי ה"ערוך לנר" ודאי אי אפשר לפרש בדבריהם, שאם תאמר: אף המחוייב מיתה אי אפשר לקיים בו דין מיתה, כי הוא כגברא קטילא; הרי זה אינו ענין לתירוצם, ועל דברי הגמרא עצמה היו יכולים לומר כן; ומיהו אף כדברי הרמב"ן לא משמע, דאף שיש לומר, דמחוייב מיתה הוא כמו טריפה שמפני צורך השעה צריך לדונו על פי בית דין אף שאין הם רואים לו זכות, מכל מקום לשונם "דאפילו בעדות שאי אתה יכול להזימה מחייבין ליה לעיל בטריפה", לא משמע כן, כי היה להם לומר בהיפוך "דכיון שעדות שאי אתה יכול להזימה היא, מחייבין ליה לעיל בטריפה". וברש"י ו"יד רמה" מבואר בהמשך הסוגיא, דעדים שהם טריפה והוזמו, הרי הם נהרגים משום "ובערת הרע מקרבך"; ולפי ה"ערוך לנר" ניחא, כי אין שייך לחייב טריפה אלא משום "ובערת הרע מקרבך", אך לפי הרמב"ן לא יתכן, שהרי לא על פי בית דין אנו מחייבים אותו; ונאולי יש לפרש,

7. בטעם שהוצרכה הגמרא ל"ובערת הרע מקרבך", ראה בהערה 5 בשם הרמב"ן, דהוא משום שבאמת אין בית דין שראו יכולים לדון, אלא כיון שאין שייך לקבל עליו עדות, על זה נאמר "ובערת הרע מקרבך".

וב"ערוך לנר" ביאר: דאי משום שציותה התורה שימיתו אותו, הרי מצוה זו אי אפשר לקיומי בו, דמת ועומד הוא כבר, ולכך קאמר, דאכתי איכא מצוה לסלק המזיק מן העולם משום "ובערת הרע מקרבך"; ועל דרך זה פירש ב"קובץ שעורים" חלק ב סימן לט את דעת הרמב"ם, וכפי שיובאו דבריו בהמשך הסוגיא בהערות, [ויש להעיר דחידוש יש בדבריהם, דבפשטות משמע, שהטריפה שרצח או רבע נידון במיתה הכתובה בו דהיינו רוצח בסייף ורובע בסקילה, וחידוש הוא, דמשום "ובערת הרע מקרבך" הורגים אותו במיתה הכתובה בו]. והנה בתוספות לקמן פא א ד"ה ונגמר, הקשו: איך יכול מי שנתחייב מיתה קלה להתחייב עוד במיתה חמורה, והרי העדים המעידים לחייבו במיתה החמורה, אין עדותם

קא משמע לן רבא, דמשום הנאה הוא דמחייב כל רובע, והא — הרובע את הטריפה — נמי אית ליה הנאה, ורק משמש את המת הרי הוא פטור, כי משמת עברה חמימותו ולחלוחיתו, ונצטנן, ושוב אין כאן הנאה.⁽⁸⁾

ואמר עוד רבא:

עדים שהעידו בטריפה שהוא חייב מיתה, והוזמו אין הם נהרגין, שהרי באו להרוג את הטריפה שהוא גברא קטילא.⁽⁹⁾

אבל עדי טריפה [עדים שהם עצמם טריפה] שהוזמו על עדות שבאו לחייב את האדם מיתה, הרי אלו נהרגין, ומשום שנאמר

דהוי לה — עדות העדים המעידים על הטריפה שרבע — עדות שאי אתה יכול להזימה, וכל עדות שאי אתה יכול להזימה אינה עדות.

ומקשינן על רבא: הא תו — שתי המימרות בטריפה שהרג, וטריפה שרבע — למת לי? והרי היינו הך, טעם אחד להם!?

ומשנינן: אכן, אין עיקר חידושו של רבא במימרא השניה מה שאמר על טריפה שרבע, אלא "הרובע את הטריפה, חייב" הוא דאיצטריכא ליה לרבא; וחידוש הוא, כי:

מהו דתימא ליהוי — הרובע את הטריפה — כמאן דמשמש את המת [רובע זכר מת], וליפטור.

משמש עם נערה מאורסה, שמתה, מדכתיב "ומתו גם שניהם" למעט מעשה הורדוס [שבא על המתה]; ולפינו לא נמצא כן; וכן ב"ד רמה" כאן כתב: מהו דתימא ליהוי כמאן דמשמש עם אדם מת וליפטור, כדאמרינן התם "למעוטי מעשה הורדוס".

ב. לשון הרמב"ם [איסורי ביאה א יב] בהביאו את הדין המבואר בסוגייתנו, הוא: "הבא על ערוה מן העריות והיא מתה פטור מכלום, ואין צריך לומר בחייבי לאוין שהוא פטור, והבא על הטריפה או ששכב עם בהמה טריפה חייב, חי הוא אף על פי שסופו למות מחולי זה; ואפילו שחט בה שני סימנין ועדיין היא מפרכסת, הבא עליה חייב, עד שתמות או עד שיתזו את ראשה; והמקור לסוף דבריו הוא, מה דאיתא בחולין קכא ב: גבי מפרכסת, שהרובעה חייב משום "דהא אינה מטמאה טומאת נבלות".

9. הקשה ב"ערוך לנר": איך משכחת כלל שהוזמו, דהא אין עדים נעשים עדים זוממין עד

דבאמת דברי רבא שאמר נהרגין צריכים עיון, וכמו שחלק עליו רב אשי, כי הרי עדות המזימים היא עדות שאינה יכולה להזימה, [וראה בהערות לקמן ביאור טעמו של רבא בשם ה"ערוך לנר"], ולזה סובר רש"י, דטעמו של רבא הוא: כשם שבית דין יכולים לדון מאחר שאי אפשר לקבל עדים על הריגתו של הטריפה, כך בעד טריפה הזומם, מאחר שאי אפשר לקבל עליו עדות, וגם אין שייך שבית דין עצמם יראו את הדבר, [כי אפילו אם ראוהו כל שלשת הדיינים במקום אחר, אין הם יכולים לחייבו ב"כאשר זמם" על פי ראייתם], אם כן צורך השעה הוא לקבל עדות זו, ועל כגון זה אמרה תורה "ובערת הרע מקרבך".

8. נתבאר על פי רש"י; ויש להעיר: דרש"י לא הזכיר מקור למשמש את המת שהוא פטור; ומצינו ביבמות נה ב דממעטינן משמש אשת איש מתה מדכתיב גבה "שכבת זרע", וראה שם בתוספות שהביא מסנהדרין סו ב דממעטינן

”ובערת הרע מקרבך”.⁽¹⁰⁾

רב אשי אמר:

כיון שעדים שהעידו בטריפה אין נהרגין, אם כן אפילו עדי טריפה שהוזמו, אין נהרגין; והטעם:

לפי שאינן בזוממי זוממין, כלומר: העדות שהזימה אותם, היא עדות שאי אתה יכול להזימה, כי אם יוזמו הם לא יתחייבו מיתה, כיון שזממו להרוג עדים שהם טריפה ולא עדים שלמים.⁽¹¹⁾

ואמר עוד רבא:

שור טריפה שהרג את האדם, הרי הוא חייב סקילה.⁽¹²⁾

ואילו שור של אדם טריפה, שהרג, הרי הוא פטור.

ומפרשינן: מאי טעמא?

משום דאמר קרא גבי שור שהרג את הנפש “השור יסקל, וגם בעליו יומת”, הקישה התורה את מיתת השור למיתת בעליו, ללמד:

כל היכא דקרינא ביה “וגם בעליו יומת”, קרינן ביה “השור יסקל”, וכל היכא דלא קרינן ביה “וגם בעליו יומת” שהרי אין הבעלים יכולים להתחייב במיתת בית דין על ידי עדים⁽¹³⁾ כיון שטריפה הם, לא קרינן ביה “השור יסקל”.

12. לעיל בהערה 7 נתבארה סברא בשם האחרונים, שבאדם טריפה שהוא כמת אין שייך לחייב מיתה אלא משום “ובערת הרע מקרבך”; ואם גם בשור החיוב הוא באמת רק משום “ובערת הרע מקרבך”, ראה היטב ב”קובץ שעורים” חלק ב סימן לט.

13. נתבאר על פי רש”י שכתב: ולהא מילתא נמי מקשינן להו, דכיון דאילו קטיל מריה שלא בבית דין לא מיקטיל על פי עדים כדאמרינן לעיל, שורו נמי לא מיקטיל, וכן פירש ב”יד רמה”; ומטעם זה כתב הראב”ד [פרק י מנזקי ממון] שאם הרג שור זה בפני בית דין הרי הוא נהרג, ראה שם; אלא שסברא מחודשת היא, כיון שסוף סוף גם הבעלים נהרגים, רק שבאופן זה אין הם נהרגים.

וב”קובץ שעורים” [חלק ב סימן לט] האריך לבאר בדעת הרמב”ם [ראה שם], שהוא מפרש את סברת רבא באופן אחר, והיינו, דכשהבעלים טריפה, מלבד שהיא עדות שאי אתה יכול

שייגמר הדין על פיהם כדאמרינן במכות [ה ב], והרי על פי עדים אין גומרינן דינו של טריפה כלל, כדאמר רבא לעיל דטריפה שהרג וטריפה שרבע שלא בפני בית דין פטור! ? [צריך ביאור: אף אם אין צריך שייגמר הדין בפועל על ידיהם, מכל מקום עדות הראויה לגמר דין ודאי בעינן, וזו אינה ראויה לגמר דין].

ויש לומר, דמשכחת לה שלא ידעי הבית דין שהוא טריפה, וגמרו דינו על פיהם.

וב”יד רמה” כתב: ואמר רבא עדים שהעידו ... והוא הדין נמי היכא דלא הוזמו, דלא קטלינן ליה לטריפה אפומייהו, דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה.

10. רש”י ו”יד רמה”; וראה הערה 7.

11. א. ראה ביאור לשון “זוממי זוממין” ב”יד רמה”.

ב. כתב ב”ערוך לנר” בטעמו של רבא “דלא בעי רבא בעדים זוממין, עדות שאתה יכול להזימה”; וראה מה שנתבאר בהערה 7.

רב אשי אמר:

מחלוקתם:

אפילו שור שהוא טריפה נמו שהרג, הרי זה פטור. (14)

לדברי רבי יהודה:

ומפרשין: מאי טעמא?

ארם נחש, בין שיניו הוא עומד, והמשיך את הנחש באחר הרי זה כתוקע סכין בבטנו, (15) ולפיכך מכיש בסייף, ואילו נחש, פטור מן הסקילה שהרי לא עשה הנחש כלום.

כיון דאילו בעלים טריפה כמו השור הרי הו פטירי [היו פטורים משום שאי אפשר להעיד עליהם], שור נמו שהוא טריפה הרי הוא פטור, ומשום שהוקשה מיתת השור למיתת בעליו.

לדברי חכמים:

שיניו במשנה: שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש, פטור; השיך בו את הנחש [אחז את הנחש והוליכו והשיך את הנחש בבשרו], רבי יהודה מחייב, וחכמים פוטרין:

ארם נחש, מעצמו — של נחש — הוא מקיא בנשיכתו, וכשהשיכו זה, עדיין אין בו כדי להמית, ולפיכך נחש בסקילה שהרי הוא זה שנשך והקיא את הארס, (16) ואילו המכיש הרי הוא פטור, שאין זה אלא גרמא בעלמא. (17)

אמר רב אחא בר יעקב: כשתמצא לומר, כאשר תדקדק בטעמם של רבי יהודה וחכמים שבמשנתנו, תמצא שזו היא סברת

מתניתין:

המכה את חבירו בין באבן בין באגרוף,

אבל הכא באדם שייך לפטור מטעם עדות שאי אתה יכול להזימה, ובשור לא שייך, ד[הרי] אם הוזמו עדים משלמים דמי שור טריפה לבעלים; וראה בזה ב"קובץ שיעורים" הנזכר, וב"שיעורי רבי שמואל" סנהדרין סימן ב אות ב, ובהערות שם.

להזימה, הרי שאפילו אם הרגו בפני בית דין מבואר בלשון הגמרא לעיל שחיוכם הוא משום "ובערת הרע מקרבך", וכפי שנתבאר הטעם בהערה 7, דכיון שכמת הוא חשוב, אין שייך לחייבו מיתה כשאר חייבי מיתות בית דין, וכל חיובו הוא משום "ובערת הרע מקרבך"; וזו היא סברת רבא, דכיון שאין הבעלים מתחייבים מיתת בית דין, אלא משום "ובערת הרע מקרבך", אין זה בכלל "כמיתת הבעלים כך מיתת השור".

15. דלאו גרמא הוא, שהרי כלי משחיתו בידו, לשון רש"י.

14. תמהו התוספות לשיטת רבא: מה בין שור טריפה שהרג, לשור שנתכוין להרוג את זה והרג את זה, דמבואר בגמרא בבבא קמא מד ב דמשום "כמיתת הבעלים כך מיתת השור", הרי הוא פטור כיון דלרבי שמעון אין אדם נהרג באופן זה! ?

16. כתב רש"י: לפיכך נחש בסקילה, כדין שור שהמית, דכל בהמה וחיה כשור הן [שחייב אותו הכתוב סקילה כשהרג], אלא שדיבר הכתוב בהווה.

ותירצו: לא דמי, דהתם הטעם שוה לשניהם,

17. על פי רש"י, שכתב: לפיכך גרמא בעלמא הוא, אף על פי שידע שסופו להקיא, מיהו לאו

ואמדוהו בית דין למיתה מחמת אותה מכה, (18) והוקל המוכה ממה שהיה וחזרו ואמדוהו לחיים, ולאחר מכאן הכביר, ומת, הרי המכה חייב.

רבי נחמיה אומר:

המכה פטור, שהרי רגלים לדבר שלא מת מחמת המכה שהרי הוקל בתחילה. (19)

גמרא:

תנו רבנן: את זו דרש רבי נחמיה:

כתיב: "וכי יריבון אנשים והכה איש את

רעהו באבן או באגרופ ולא ימות ונפל למשכב. אם יקום והתהלך בחוץ —

על משענתו [על בוריו, שנתרפא לגמרי עמ-ב ונשען על כחו] (1) ונקה המוכה, רק שבתו יתן ורפא ירפא, וכי תעלה על דעתך שזה [המוכה] מהלך בשוק וזה [המכה] נהרג, עד שהוצרך הכתוב ללמדנו "ונקה המכה" —

אלא זה שאמדוהו למיתה, והקל ממה שהיה ואמדוהו למשענת חיים, ואף שלאחר כך הכביר ומת, ובא הכתוב "ונקה המכה" ללמד שהוא פטור. (2)

ומפרשין לדעת רבנן: האי "ונקה המכה"

מכחו מיית.

והרמב"ם [רוצח ב י], כתב: אבל הכופת את חברו והניחו ברעב עד שמת ... או שהשיך בו את הנחש, ואין צריך לומר אם שיסה בו כלב או נחש, בכל אלו אין בית דין ממיתין אותו, והרי הוא רוצח, ודורש דמים דורש ממנו דם; הרי שחשוב הוא רוצח, ואפילו בשיסה בו את הנחש קראו הרמב"ם רוצח.

18. אבל אמדוהו תחילה לחיים, אפילו לרבנן פטור, כמבואר לקמן, רש"י.

19. נתבאר על פי רש"י; אבל הרמב"ם [רוצח ד ה] מפרש את סיום המשנה "שרגלים לדבר" שהוא מדברי תנא קמא, כלומר: שרגלים לדבר שמת מחמת מכה זו, שהרי מתחלה אמדוהו למיתה, וכמבואר ב"כסף משנה" שם, ומקורו מדברי הירושלמי, כמבואר במאירי וב"ערוך לנר".

1. נתבאר על פי רש"י, וראה בהערה הבאה.

99@89@2. ואם תאמר: כיון שרבי נחמיה מן המקרא הוא לומד כן, למה הזכיר במשנה את הטעם "שרגלים לדבר", והניחא לרמב"ם המפרש שדברי תנא קמא הם, ניחא, אך לרש"י יקשה; וראה מה שכתב בזה ב"ערוך לנר" בדבריו על המשנה.

ב. כתב ב"יד רמה": ומשמע דרבי נחמיה לית ליה "על משענתו" — "על בורייה" אלא מוקי לה כפשטיה, שהיקל ויצא לחוץ כשהוא נסמך על משענתו, דאי דריש על בוריו, "הוקל" מנא ליה; אבל מרש"י שהזכיר כאן "על משענתו: מתרגמינן על בורייה שנתרפא לגמרי ונשען על כחו" משמע שלא כדברי ה"יד רמה".

וראה ב"יד רמה" לקמן על מה שאמרו חכמים "אין אומד אחר אומד", שכתב: וחכמים אומרים אין אומד אחר אומד, כלומר: אין אומד מוציא מיד אומד לחשבו כיוצא מבית דין זכאי, אלא הרי הוא בחזקת אומד ראשון עד שיתרפא לגמרי, אבל מת מתוך חליו חייב; ומבואר, שאם נתרפא לגמרי, אפילו חכמים פוטרים; ולכאורה מדברי רש"י שפירש "על משענתו" דהיינו "על בוריו שנתרפא לגמרי ונשען על כחו", ומכאן